

УДК 378.091.2:[616.314-083:005.336.2](477) (045)

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЗУБНИХ ГІГІЄНІСТІВ

Лисиця Д.Л.

Рівненський державний базовий медичний коледж

У статті розглянуто структурні компоненти професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів. Розкрито питання формування ключових компонентів. Виділено фактори, які впливають на формування професійної компетентності та умови за яких вона формується. Досліджено методи та засоби навчання майбутніх зубних гігієністів. Розроблено структуру формування професійної компетентності зубних гігієністів.

Ключові слова: компоненти, фактори, умови професійної компетентності, методи навчання, засоби навчання, структура.

Постановка проблеми. Актуальна Національна доктрина розвитку освіти, передбачає переорієнтацію освітньої сфери у площину підготовки спеціалістів, які зможуть конкурувати на Європейському та світовому ринках праці та матимуть необхідні для цього знання навички і компетенції. Для досягнення рівня світових стандартів в Україні відбуваються реформи, які несуть зміни в освітній галузі для реалізації нових підходів та методів, що можуть забезпечити якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. Таким підходом є компетентнісно-орієнтоване навчання, яке передбачає засвоєння майбутніми спеціалістами теоретичних знань і використання цих знань для вирішення конкретних практичних завдань, які виникають у професійній діяльності.

Одночасно з реформуванням освіти в Україні приходять кардинальні зміни у систему охорони здоров'я нашої держави. Стоматологія є однією з галузей медицини і тому також стоїть на порозі змін для оптимізації та покращення надання стоматологічної допомоги населенню. Вирішення даних задач тісно пов'язано з професійною підготовкою кваліфікованих середніх медичних працівників стоматологічної служби. Саме тому, перед

вищими навчальними закладами стоїть завдання підготовки таких фахівців, здатних до ефективної професійної діяльності за фахом. Тому надзвичайно актуальна сьогодні розробка засобів реалізації формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, дослідження проблем та впровадження в практику вищих медичних навчальних закладів – коледжів.

Завдання сучасних медичних коледжів – формування компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання і беручи на себе відповідальність за свою діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування професійної компетентності фахівців у своїх працях вивчала низка національних і зарубіжних науковців: І. Агапов, К. Абульханова-Славська, Б. Гершунський, Н. Кучерява, Л. Куликова, А. Хуторський, С. Шішов, Д. Баррет, Дж. Равен та ін. Проблема формування професійної компетентності медичних фахівців середньої ланки займалися: А. Аяпов, О. Борисюк, І. Бубликова, Р. Дем'янчук, З. Гапонова, Г. Перфільєва, Ф. Варталян, О. Орлов, Н. Гаврилов, В. Фофанов, С. Мухіна, І. Тарновська та інші).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зробивши висновки з вище викладеного можна впевнено стверджувати, що науковці постійно працюють над проблемами компетентнісно-орієнтованого підходу в освіті. Але, проблема структуризації професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, для ефективного формування, залишається актуальною та не достатньо вивченою.

Мета статті. Виокремлення факторів, педагогічних умов, які беруть участь в утворенні ключових компонентів професійної компетентності та їх структурування.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції у вищій освіті диктують зміну поглядів на сутність професійної підготовки студентів адже процес формування необхідних знань, умінь, навичок, мотивації до професійного зростання і професійних якостей відображається у професійній компетентності для якої властивий набір структурних компонентів.

А саме:

- когнітивний – володіння обсягом навчальної інформації та професійними знаннями, способами оволодіння ними;

- операційний – здатність до реалізації знань на практиці через сформовану систему, навичками і уміннями, фундаментально-прикладних дій та операцій;

- аксіологічні – інтеграція системи особистісно важливих якостей і професійно важливих властивостей у професійну діяльність майбутніх зубних гігієністів.

Усі вони можуть бути взяті у комплекс який формує ключові компоненти професійної компетентності:

- мотиваційно-цільовий;
- змістовний;
- діяльнісно-операційний;
- особистісно-рефлексивний [2, с. 18].

Мотиваційно-цільовий компонент реалізує координуючу функцію. Дана функція полягає в бажанні студентів володіти медичними знаннями й практичними уміннями, у спонуканні у майбутніх зубних гігієністів інтересу до професійної діяльності та прагненні самореалізуватися. Змістовний компонент виконує освітню функцію. Дана функція полягає в знайомстві студентів з курсом навчальних дисциплін, з різними підходами, покладеними в зміст їх трактування. Функція діялісно-операційного компоненту – результативна. Вона полягає в розвитку в студентів професійних умінь розв'язання завдань під час виконання професійних обов'язків. Особистісно-рефлексивний компонент – забезпечує оцінку студентом самого себе, своїх можливостей, якостей особистості.

До факторів, які приймають участь у формуванні професійної компетентності відносяться: соціальні, психологічні, організаційно-педагогічні.

Фактор який характеризує потреби людини в діяльності, її постійному рості, вимогам до особистості – називається «соціальним». Психологічний фактор розкриває зміст і характер діяльності особистості, як суб'єкта так і об'єкта освітнього процесу, а також рівень готовності до майбутньої професійної діяльності. Особливості процедури і організації освітнього процесу у

вищому навчальному закладі, розкриваються у організаційно-педагогічному факторі.

Процес формування професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів в умовах медичного коледжу передбачає: оволодіння системними знаннями з навчальних дисциплін циклів гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної підготовки. Також важливим є застосування отриманих знань на до дипломного етапі навчання у майбутній професійній діяльності, яка може складатися з нестандартних клінічних ситуацій під, що передбачає необхідність гнучкості знань та швидку орієнтацію у виконанні професійних навичок. Під час проходження навчального курсу, студент набуває важливих особистісних і професійних якостей, що і формують його, як майбутнього фахівця стоматологічного факультету.

Умови завдяки яким формується професійна компетентність майбутніх зубних гігієністів можна виділити у такі блоки, як:

1. Організаційно-управлінський блок – він передбачає навчальний план професійної підготовки, графіки проведення навчального процесу, матеріально-технічне оснащення, визначення критеріїв рівня професійної компетентності.

2. Навчально-методичний блок – передбачає розробку навчально-методичного забезпечення дисциплін, з урахуванням сучасних тенденцій в освіті, інтеграцію та наповнення тем навчальних дисциплін.

3. Процесуальний блок – сформований з форм, методів і засобів навчання студентів та вироблення критеріїв оцінювання успішності.

4. Психолого-педагогічний блок – базується на впровадженні мотиваційного, стимулюючого компонентів та діагностування рівня розвитку студентів.

Як було вище згадано, процесуальний блок педагогічних умов, формують методи та засоби навчання.

Отже, методи навчання – це упорядковані способи діяльності вчителя і учнів спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. У методах навчання виокремлюють два види: методи навчання, як інструмент діяльності вчителя, для виконання навчальної функції – викладання. А також метод навчання, як спосіб пізнавальної діяльності учнів з оволодіння знаннями уміннями та навичками – учіння.

Учіння – це індивідуальна діяльність студента, де він може самореалізуватися через оволодіння властивими способами навчальної роботи застосовуючи при цьому власні способи засвоєння знань. Особистий спосіб мислення суб'єкта учіння незалежно від того, наскільки гармонійно пов'язані у ньому окремі компоненти розумової діяльності, завжди становить складне, певною мірою інертне психічне утворення. Тому кожна педагогічна спроба змінити цей спосіб наштовхується на труднощі. Для педагога важливо виявити ці способи застосовуючи різноманітний дидактичний матеріал, який дозволяє вихованців самому обирати особистісно значущі для нього способи навчання [1, с. 152].

Загальні методи навчання є багатовимірним педагогічним явищем, що містить у собі низку аспектів: гносеологічний (відповідність законо-

мірностям пізнання); логіко-змістовий (використання методів навчання відповідно до законів мислення і змісту навчального матеріалу); психологічний (врахування психологічних механізмів пізнання); педагогічний (досягнення навчальної мети). Також часто вживається таке поняття, як «прийоми навчання». Прийоми навчання – це складові методу, певні разові дії спрямовані на реалізацію вимог тих чи інших методів.

У дидактиці є різні підходи до класифікації методів навчання, найпоширеніші з них це:

- за джерелами знань;
- за характером логіки пізнання;
- за рівнем проблемності засвоєння знань;
- на основі цілісного підходу до процесу навчання;
- на основі цілісного підходу до навчальної діяльності.

Виокремлення методів навчання за зовнішніми проявами їх форм, тобто за джерелами інформації яку мають засвоювати студенти, є найбільш прийнятною і зрозумілою. На основі такого підходу виділяють три групи методів навчання:

- словесні;
- наочні;
- практичні.

До словесних методів навчання належать: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, інструктаж.

Ефективне навчання неможливе без використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. До наочних методів відносяться: демонстрація, ілюстрація.

Також у медицині широко використовується метод спостереження, який передбачає сприй-

мання певних предметів, явищ, процесів без втручання у них. Широко використовується при курації хворого.

Практичні методи навчання спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання, від них залежить формування умінь і навичок студентами. До них відноситься лабораторна робота, яка передбачає організацію навчальної роботи з використанням спеціального обладнання та за визначеною технологією для отримання нових знань або перевірки певних наукових теорій.

Методи навчання тісно пов'язані із засобами навчання. Вони допомагають засвоєнню знань, формуванню досвіду. Засоби навчання особливо впливають на якість знань, їх розвиток і професійне становлення. Для навчання зубних гігієністів, широко використовуються такі засоби навчання:

- об'єкти навколишнього середовища взяті в натуральному вигляді або препаровані для навчальних завдань (трупний матеріал людини, тварини);
- діючі моделі (стоматологічна установка, дентальний рентгенівський апарат);
- макети, муляжі (органи, системи людини)
- прилади і засоби для демонстраційних експериментів (препарувальні столи, мікроскоп, стоматологічне обладнання, інструментарій, стоматологічні матеріали);
- графічні засоби (схеми, малюнки, таблиці);
- технічні засоби (комп'ютерна техніка, проектор, мультимедійна дошка);
- підручники та навчальні посібники;
- засоби для контролю знань і умінь (комп'ютерна техніка для проведення тестового контролю знань студентів).

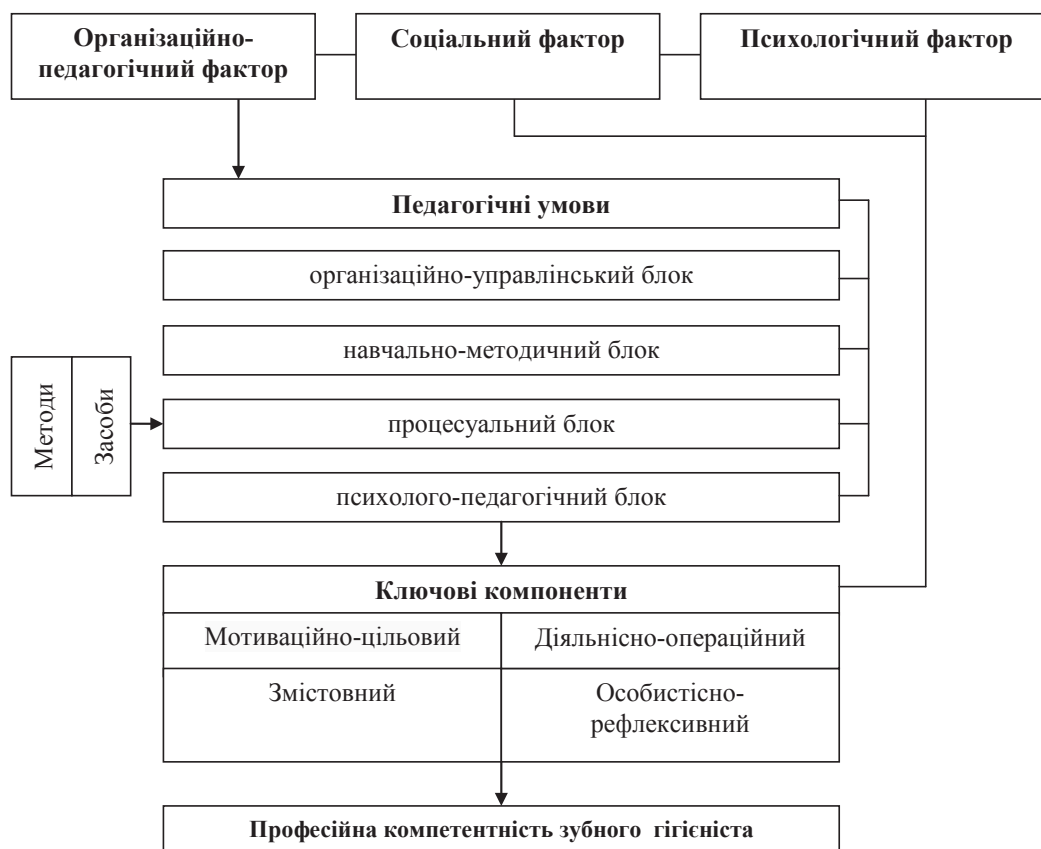

Рис. 1. Структура професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста

Джерело: розроблено автором

На основі аналізу вище викладених факторів, які приймають участь у формуванні професійної компетентності, нами було сформовано структуру професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста (рис. 1).

Розроблена структура професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста, розглядається як функціонально цілісна система цілей і завдань, які ставляться для її досягнення.

В енциклопедично-довідковій літературі поняття «структура» трактується, як сукупність стійких зв'язків між компонентами об'єкта, що забезпечують його цілісність і самоотождження [4, с. 526]; будова і внутрішня форма організації системи, що забезпечує єдність стійких закономірних взаємозв'язків між її елементами [3, с. 700].

У структурі враховано особливості майбутньої професійної діяльності студентів, вимоги до змісту та процесу професійної підготовки, а також компоненти професійної компетентності, сформованість яких характеризує ефективність реалізації розробленої моделі.

Висновки і пропозиції. Отже, представлена нами структура поділяється на основні елементи, які впливають на розвиток та формування професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста. А саме фактори, які впливають на формування ключових компонентів, це: соціальний, психологічний, організаційно-педагогічний фактори. Останній також впливає і на формування педагогічних умов. Педагогічні умови, об'єднані у чотири блоки, які мають вплив на формування ключових компонентів професійної компетентності. Методи і засоби, які використовуються під час навчання, згідно моделі, формують процесуальний блок педагогічних умов.

Сформувавши структуру професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста, необхідно обґрунтувати компоненти, критерії, показники і рівні сформованості професійної компетентності студентів, яка формується у процесі реалізації визначених педагогічних умов, що має місце у продовженні вивчення даної педагогічної проблеми.

Список літератури:

1. Максименко С.Д. Психологія учіння людини: генетико моделюючий підхід: монографія / С.Д. Максименко. – К.: Видавничий дім «Слово». 2013. – 592 с.
2. Супрун Л.М. Психологічний аналіз готовності медсестер до професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук / Л.М. Супрун. – Київ, 2004. – 18 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови: 100000 слів / [укл. Н. Д. Кусайкіна, Ю.С. Цибульник; за заг. ред. В.В. Дубічинського]. – Х.: «Школа», 2009. – 1008 с.
4. Философский словарь / [под ред. И.Т. Фролова]. – 7-е изд., перераб. и доп. – М.: Республика, 2001. – 719 с.

Лисица Д.Л.

Ровенский государственный базовый медицинский колледж

СТРУКТУРА ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЗУБНЫХ ГИГИЕНИСТОВ

Аннотация

В статье рассмотрены структурные компоненты профессиональной компетентности будущих зубных гигиенистов. Раскрыты вопросы формирования ключевых компонентов. Выделены факторы, влияющие на формирование профессиональной компетентности и условия, при которых она формируется. Исследованы методы и средства обучения будущих зубных гигиенистов. Разработана структура формирования профессиональной компетентности зубных гигиенистов.

Ключевые слова: компоненты, факторы, условия профессиональной компетентности, методы обучения, средства обучения, структура.

Lysytsia D.L.

Rivne State Base Medical College

STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE DENTAL HYGIENISTS

Summary

The structural components of professional competence of future dental hygienists are considered in the article. The question of forming of main components is exposed. Factors that influence on forming of professional competence and condition for that it is formed are distinguished. Methods and facilities of studies of future dental hygienists are investigational. The structure of forming of professional competence of dental hygienists is worked out.

Keywords: components, factors, terms of professional competence, methods of studies, facilities of studies.